

DRIE VERDIENSTELIJKE GERAARDSBERGSE MARKTZANGERS

JOZEF SADONES - 1755-1816

HENRY SADONES - 1796-1840

BENEDICTUS (van) TRIMPONT
ca. 1800-1850.

door Gaston IMBO.

Joseph SADONES - 1755-1816 40 JAAR LANG ZINGENDE NIEUWSBRENGER

I. HISTORISCHE INLEIDING.

Sadones leefde nog juist lang genoeg om tien verschillende staatsvormen te kennen in zijn leven.

Toen hij geboren werd was de Oostenrijkse successieoorlog (1740-1748) in het voordeel van **Maria-Theresia** beslecht (vrede van Aken 18.10.1748) en ons land sukkelde verder onder het **Oostenrijks regime** (1). Onze provinciën hadden alweer zwaar geleden in deze "kant- en pruikenoorlog".

Karel van Lorreinen schoonbroer van de keizerin, was een geliefd gouverneur, wat niet belette dat de openbare financiën in een lamentele toestand verkeerden. Verschillende grote werkplaatsen (linnenweverijen, blekerijen, leerlooierijen, zeepziederijen...) verschaften wel werk maar onvoldoende loon aan een ontwakend stadsproletariaat. Tussen Schelde en Dender floreerde de **linnenindustrie**, die, in 1765, 200.000 spinners en wevers een karig inkomen bezorgde. In Vlaanderen en Brabant "spellewerkten" duizenden jonge meisjes en oude vrouwtjes, terwijl de vader of de echtgenoot na zijn dagtaak in de werkplaats, nog een lapje grond bewerkte. Die grond was, in Vlaanderen, voor meer dan de helft eigendom van rijke kloosters en van enkele adellijke grootgrondbezitters.

Het **onderwijs** voor de volksklasse was onbestaande of heel slecht. In 1780 telde men nog 80 % analfabeten ! De hogere standen en de burgerij spraken **Frans**. Het **Vlaams** degradeerde tot dialect. Er heerste alom grote armoede. De gezinnen telden meestal veel kinderen; door overschot op de arbeidsmarkt waren de lonen laag en was er veel werkloosheid. In Vlaanderen (700.000 inwoners) was 1/7 van de bevolking behoeftig; in Brugge was zelfs één inwoner op twee op liefdadigheid aangewezen.

Tekenend voor de algemene **materiële en morele ontredde**ring waren de oprichtingen van **asielen** voor gevonden en verlaten kinderen, de weeshuizen, de bedelaarskolonies en strafinrichtingen. Hoeft er nog op gewezen te worden dat, gedurende die ganse XVIIIe eeuw, het **banditisme** tierde als nooit tevoren. Het volstaat slechts twee namen van bendekopstukken te noemen: Jan De Lichte en Baekelandt, respectievelijk jaren

lang actief respectievelijk in Oost- en West-Vlaanderen.

De absolutist **Jozef II**, verlicht despoot, wilde, voor ons welzijn, administratieve financiën gerecht, onderwijs rationaliseren, d.w.z. unificeren en centraliseren. Toen hij ook nog de wereldlijke macht van de kerk ging aantasten en de vrijheid van eredienst invoerde brak de **opstand** los. De Oostenrijkers werden verjaagd en op 10.01.1790 werden de "**ver-enigde Belgische Staten (2)** gesticht.

Onenigheid tussen de progressieve of democratische **Vonckisten** en de conservatieve **Statisten** van Van der Noot (hogere geestelijkheid, reguleren, adel en patriciërs) - waarbij benden paters en boeren niet zelden de aanhang van Vonck molesteren - maakte het de **Oostenrijkers (3)** gemakkelijk nog voor het einde van het jaar, het land opnieuw te bezetten. Keizer **Leopold II (+1792)**, broer van Jozef II, veegde de spons over de opstand en zijn zoon - **Franz II** was een al even bleke conservatieve figuur.

De dagen van de Oostenrijkers waren niettemin geteld want ondertussen was in Frankrijk de **revolutie** uitgebroken: inname van de Bastille op 14.07.1789. De Girondijnen verplichtten Lodewijk XVI de oorlog te verklaren aan Oostenrijk. Dumouriez dwong de Oostenrijkers tot de aftocht na de **slag bij Jemappes (06.11.1792.)**

Aanvankelijk werden de **republikeinen(4)** hier met open armen ontvangen, maar spoedig kwam de verknechte bevolking in opstand tegen de **plunderpolitiek en de terreur van de Jacobijnen**, die het voor het zeggen hadden in de "**Convention Nationale**".

In gans het land heerste een geest van ongehoorzaamheid en verzet. In maart 1793 verzamelden zo'n 10.000 "gewapende" boeren in de omgeving van Geraardsbergen...

Door de eervol verloren **slag bij Neerwinden** op 18.03.1793 was Dumouriez verplicht ons land te verlaten. De **2de Oostenrijkse restauratie (5)** was echter nog kortstondiger dan de 1ste: door de overwinning van Jourdan in de vlakte nabij **Fleurus (26. 06.1794)** konden de Fransen doordringen tot op de Rijn en tot in Amsterdam. Ditmaal bleven we **20 jaar Frans**.

Op 9 vendémiaire an 6 (01.10.1795) werd **België bij Frankrijk ingelijfd**. Tijdens de **Conventie (6)** werd het land systematisch geplunderd door belastingen, opeisingen, aankoop tegen waardeloze assignaties, en regelrechte diefstal. Het **Directoire (7)**, sinds 5 brumaire an 4 (27.10.1795) aan het bewind, schafte de kloosterorden af (11.11.1796), confisqueerde en verkocht hun roerende en onroerende bezittingen als nationaal goed (te Geraardsbergen: het Benedictijnenklooster van St. Adriaan met pachthoven Ten Broeke en Ten Buikmeers, en molens; het klooster van de Benedictinessen van Hunnegem, de kloosters der Miniemen en der Karmelieten).

Nadat een royalistisch complot ontdekt werd schafte het Directoire, door de **staatsgreep van 18 fructidor an 5 (04.09.1797)** de wetgevende vergaderingen af en kreeg aldus een dictatoriale macht die zich onmiddellijk uitte in een **felle antigodsdienstige politiek**: kruisen en klokken werden verwijderd, kerken gesloten en verkocht, onbeëdigde priesters opgespoord, aangehouden, opgesloten, verbannen ("**beloken tijd**").

De **conscriptie (wet van 9 fructidor an 6 = 05.09.1798)** ontketende de **Boerenkrijg**. Begonnen in het Waasland (10.10.1798) sloeg de revolte der "**Brigands**" vlug over op het platteland rond Gent, langs de Dender, in Klein-Brabant (22.10.1798) en vandaar naar de Kempen en Haspengouw.

Door de **staatsgreep van 18 brumaire an 7(09.11.1799)** verving **generaal Bonaparte** het Directoire door het **Consulaat (8)** en werd zelf eerste consul. Op 02.12.1804 liet hij zich in de Notre-Dame te Parijs tot **keizer kronen**: het begin van 10 jaar **Empire (9)**, een periode van rust, centralisatie en organisatie der instellingen: administratie, justitie, fiscaliteit en onderwijs werden op een nieuwe leest geschoeid.

Door het **Concordaat (15.07.1801)** was de katholieke godsdienst als staatsgodsdienst erkend en werd de clerus door de staat betaald.

Napoleon I stumuleerde nijverheid en handel. De **Continental Blokkade** verhoogde hier de werkgelegenheid. Maar de bevolking was verpletterd onder de belastingen. De

onbeperkte vrijhandel had scherpe concurrentie tot gevolg en hiervan was de onbeschermde werkmans het willoze slachtoffer. Voor zijn vele moordende veldslagen had Napoleon steeds meer soldaten nodig. Vele arme jongens lieten zich inlijven als vervanger van een opgeroepen rijkelui's zoon, mits betaling van een geldsom.

In 1813 keerde het tij. De tot dan onoverwinnelijk geachte Napoleon moest na zware verliezen hem toegebracht door "generaal Winter" en de "verbrande aarde" en door de legers van de **6de coalitie te Leipzig**, alle veroveringen prijs geven, België inclusief.

Napoleon naar het eiland Elba verbannen, kon in **maart 1815** ontsnappen. In lange dagmarsen door Frankrijk rukte hij met zijn toegewijde "grognaards" en "grenadiers", resten van de 'grande armée', naar Brussel op. De **Engels-Pruisische coalitie** maakte op **18 juni 1815**, in de vlakte van **Waterloo**, een definitief einde aan Napoleon's Europese droom.

Ondertussen was reeds, op 15.02.1814, door de gecoaliseerden besloten België en Nederland tot een "**Verenigd Koninkrijk (10)**" onder Willem I te verbinden. Het verdrag van Parijs (30.05.1814), het geheim verdrag van Londen (26.06.1814) en het Congres van Wenen (22.09.1814 - 09.06.1815) regelden de zaken tot in de details, dit alles zonder inspraak van Belgen.

II. ROLZANGERS. MARKTZANGERS. KRANTEN

Twintig jaar Franse bezetting en Frans bestuur hadden het openbaar en cultureel leven volledig **verfranst**. Van een **Vlaamse of Nederlandse taal** was geen sprake meer. De lagere klassen spraken **dialect**, lezen konden hoogstens 20 % van deze dompelaars. "**Nieuws**" moesten ze dus horen vertellen of horen zingen. Vandaar het grote succes van de rolzangers vanaf de 18e eeuw.

"**Rol- of jaarmarktzangers** deze allerlaatste en thans ook de allerlaagste incarnatie van de middeleeuwse meistreel, ja, van de oudhelleense rhapsode" (Pol De Mont, in "Volkskunde" jg. III, 1890, p.25).

Marktzangers kon men nog tot diep in de 20ste eeuw, zelfs nog na W.O. II, op kermis- en markten zien en horen. Ze waren echter toen reeds een anachronisme. Want, het is duidelijk dat hun oorspronkelijke rol was, (liefst sensationeel) nieuws te zingen, soms ook afleiding, ontspanning, stemming te brengen, dit alles **ten gehore van simpele liederen die niet of slecht konden lezen** en meestal verstoken waren van elk andere nieuwsbron of ontspanningsmogelijkheid.

"De marktliederen waren het lijfstuk van de minbeschaafden uit een verdrukt, en daardoor geestelijk en zedelijk ten achter staand volk" (Jan De Schuyter, "Over rolzangers en rolzangersliederen, Antwerpen 1944)

In de 18e eeuw, en vroeger (want ook de middeleeuwse vaganten en de provençaalse troubadours en minnezangers brachten nieuws- en stemmingsliederen) vervulde het lied **de rol van krant**: een informatiemiddel.

Het marktlied werd gedrukt op losse blaadjes, zgn. "**Vliegende blaadjes**" (in omloop vanaf het einde van de 16e eeuw: geuzenliederen; in de 19e eeuw op beide zijden bedrukt en geplooid tot een bundeltje van 8 of 16 bladzijden).

Deze blaadjes hadden hetzelfde formaat als de toen verschijnende **kranten**: Gazette van Ghendt 1723-1840, Gazette van Antwerpen 1718-1840, Den waeren Vaderlander 1790, Dagelijksch Nieuws van Vader Roelandt 1792-93, Vaderlandsch Nieuwsblad 1792, Den dagelijkschen en algemeynen Europeeschen Mercurius....)

De marktzanger was zelden componist. Hij dichtte of rijmelde op een **gekende wijs**, een uit Frankrijk afkomstige melodie, een aria uit operette of blijspel. Op markten, op kermis- en markten, dus in open lucht, ging de zanger zich opstellen met zijn **muzikale begeleider** (vioolspeler, of fluit- of harmonicaspeler). Hij **ontrolde** voor toehoorders een papieren of linnen plaat (vandaar de naam: **rolzanger**). Op de rol waren op een naiëve en stunteli-

ge manier de voornaamste episoden van de bezongen gebeurtenis getekend (een **strip-verhaaltje** avant la lettre. (Zie schilderij van D. Missiant "Grote Markt te Geraardsbergen" 1827, en litho van C. Hoolans "Markt, Geraardsbergen" 1849). Een beschrijving van de marktzanger kan je lezen in "De Witte" van Ernest Claes; de zanger zingt er een "beroemd" marktlied nl. "**Het edel kind van Napoleon de Grote**". Ook Hendrik Conscience beschreef de rolzanger in "De Boerenkrijg".

De melodie moest populair en meeslepend zijn, de tekst evenredig en liefst nogal realistisch. Er werd voorgezongen of aangewezen en uitgelegd op de plaat en soms had de marktzanger na zijn met veel meelevens gebracht repertoire geen handen genoeg om zijn blaadjes te verkopen, daarbij meestal geholpen door zoontje of dochtertje.

Waaruit bestond dit **liedjesrepertoire** ?

De zanger volgde de mode en koos **actuele en sensationele onderwerpen**. De onderwerpen waren alledaags, bij-de-gronds: over oorlogen en veldslagen, natuurrampen, branden, **moorden**, stakingen, diefstallen.... De **hoofdpersonnages** waren: de "gestrafte" boosdoener, de "conscrit", de deserteur, de slechte moeder, de hoer, de dronkaard, de bedrogen echtgenoot, de afgewezen minnaar, de valse minnaar, de bedrogen dochter. Er werd veel gezongen over moorden (zgn. "moordliederen") en rampen, over liefdeverdriet, huwelijksgeluk, ongeluk, **liefdesliederen**, **natuurgezangen** en **gelegenheidsliederen** (bij geboortes, huwelijk...) vulden het repertoire van actuele gebeurtenissen aan.

De liedjeszanger is de tolk van de volksmening maar ook de informator (K.C.Peeters "Eigen aard" p. 200).

Het groot aantal marktkramers in Vlaanderen in de 18e en 19e eeuw, bewijst twee dingen:

- 1o Het lage ontwikkelingspeil van de bevolking.
- 2o Het winstgevende van het rolzangersberoep.

Voor Geraardsbergen en omstreken citeren we:

- **J.B. Dierickx** (oAalst 21.04. 1725 - + te Geraardsbergen 1794.
- **Benedictus (van) Trimpont** en zijn vrouw (Geraardsbergen rond 1800).
- **Lodewijk Vanneste** (o Kortrijk rond 1750 - + te Geraardsbergen).
- **Jozef Sadones** met zijn dochter en zijn zonen **Jan Baptist** en **Henri**.

III. BEKNOPTE BIOGRAFIE VAN JOZEF SADONES.

Jozef Sadones werd geboren te Oprakel op **6 december 1755**, in het arme daglonersgezin van Pierre François Sadones en Anne Marie Devos.

Hij verloor vroeg zijn vader en moest, nog kind zijnde, gaan werken in een werkhuis. Een school heeft hij omzeggens niet bezocht. Hij kon rijmen en dichten, maar **analfabeet** zijnde, kon hij niets opschrijven. Een paar vrienden leerden hem lezen en schrijven en, achttien jaar oud, wordt hij **rondreizend marktzanger**.

Het dichten zit hem in het bloed en hij is een fervent lid van de **rederijkerskamer van Brakel**. Hij hanteert natuurlijk de volkstaal en doet dat heel gebrekkig. Zoek bij hem geen stijlfiguren, geen compositie, geen hoogstaande ideeën. Hij is langdradig maar spontaan, banaal maar soms gevat.

Zijn liederen gaven nooit aanstoot (met uitzondering van "**Hoort de Neerlands Meyskens zingen**", opgenomen in "Volkskunde" jg. 1890, p. 71, in onze oren nochtans een zeer braaf onschuldig liedje), wat hem, gezien zijn groot succes aan het epithetun hielp van "**de zedige vlaamse Béranger**" (1)

(1) **Pierre Jean de Béranger** - Parijs 1780-1857 - enorm populair zanger (en dichter) van politieke en vaderlandse liederen. Satirische liedjes tegen de hogere standen tijdens de Restauratie, vol scherpe toespelingen op de toenmalige politieke toestanden.

Hij noemt zichzelf "Sadones van Grammont". Hij had zich immers, na zijn huwelijk in 1785, te Geeraardsbergen gevestigd. Hij was toen reeds alom bekend.

Waarom verliet hij Brakel ?

Hoogstwaarschijnlijk wegens een of ander politiek dispuut in een herberg, ten tijde van de Brabantse Omwenteling - 1789. Dit kunnen wij afleiden uit een passage uit zijn "Gezang op de onverbeterlijke stilzwijgendheid van het Manneken-Pis, oudsten Borger der Stad Geeraerdsbergen".

"Had ik als Manneken-Pis mij ook kunnen gedraegen,
was ik tot Braekel niet van mijnen stoel geslaegen;
Dat manneken heeft goet verstand,
Het moeyt hem met oorlog nog met land".

Sadones' vrouw , **Jeanne Philippine Van Werelikhuijzen** (o Antwerpen 1756) was de dochter van **J. B. Van Werelikhuijzen** (1722-1795) een uit Antwerpen afkomstige collega-marktzanger, met wie hij meer dan eens optrok:

Joseph Sadones, zanger en componist
Getrouwt met de dogter van Jean-Baptist.
Een dogter die wel zeven jaer
Gezongen heeft met haren vaer.

Geregeld trekt zijn vrouw mee op zangtoernee.

Soms treedt Sadones samen op met **Jan Dierickx** uit Aalst (o21.04.1725 - +1794:

Jan Dierickx en Sadones zingen met vreugd te gaer
en somtijds om de but zijn zij van mallekaer.

Het gezin Sadones krijgt kinderen en voor moeder Sadones wordt het marktzingen en trekken te lastig:

Sadones zingt als voor
met Francis zijnen broeder.
Zijn vrouw moet blijven thuijs
want ze is al vier maal moeder.
Die vrouw houdt thuijs nu winkel
van veel derrande waeren,
van broecken en pampier,
van lenten en van gaeren,
Oock van wat potten soo
In het groot als kleijn
die haer den penninck jong
Hij sal er willekom sijn.

Sadones' vrouw, die kantwerkster is, houdt dus een winkel en wel in de Oudenaardse straat:

Ik ben woonachtig zonder erg
In de stad Geeraerdsberg
Waer dat mijn vrouw wat winkel houd,
Komt maer bij haer, weest niet benauwd
Zij en past op geen sentiment
Als zij maer geld heeft, z' is content.

Maar jaren later stond ze toch weer op de markt:

Sadones, zes en twintig jaer getrouwd
Singt nu nog openbaer
Met sijne vrouw, dit zeldzaam paer

Zijn honderd en acht jaer
J. Sadones
Ben ik in mijn hoop bedrogen
Bezie mij met geen lelijk oog.
(Pol De Mont; Volkskunde VIII, p. 137.)

Wij zien het, alle gelegenheden zijn goed om wat "karamelleverzen" te rijmen, maar doorheen die simpele rijmkunst breekt de spontaniëteit van Sadones door en zijn onblusbaar goed humeur.

Hij is er van overtuigd dat dank zij zijn liedjes de kinderen beter leren lezen:

"Een nieuw historielied
dat kan tot spiegel wezen,
de kinderen leren daarmee
hun geprinte lezen".

Zijn vrouw zou hem zeven kinderen schenken, waarvan er echter vier jong zouden sterven. Zij overleed te Geraardsbergen op 8 maart 1829, 73 jaar oud.

De jongste zoon **Jean Baptiste** (o1786), vergezelde van jongsaf zijn vader naar markten en kermissen. Hij componeerde ook liedjes. Er zijn er een zestal van hem bekend o.a. "Vermaekelijck Meij-liedeken" en "Sedig en vermaekelijck liedeken".

In 1804 werd hij in de "grande armée" van Napoleon ingelijfd en hij bleef onder de wapens in "d' actif armée" tot Napoleon's val (1814).

Waarschijnlijk is het Jean-Baptiste die de blauwe kiel met pet en halsdoek, voor de straatzanger, in de mode bracht. (De Maldegemse marktzanger Tamboer, alias Lionel Bauwens - 1892-1974 - liep aldus uitgedost tot aan zijn dood).

Sadones' dochter **Berlinda** (o1790) rijmelde o.a. een "samenspraek tusschen Leo en Sophie" aaneen. Twaalf jaar oud wil zij, zoals haar moeder, meetrekken met haar vader, zoals blijkt uit de "Korte Samenspraek tusschen den zanger Sadones, zijne vrouw en zijne dogter" en ook uit "Een samenspraek tusschen den zanger Sadones en zijn dochterken":

Vader, laet mij met u reizen
om de landen te doorzien,
Al ben ik nog jong van Jaeren
Ik zoud' geiren met u gaen
en verkoopen nieuwe maeren
zoo mijn moeder heeft gedaen.

Vader wil daar niet van weten:

Kind, gij moest eerst overpeijnzen
dat van dorpen, merkt op merkt,
te gaan zingen en te zeggen,
lastig valt en zwaer aen 't hert,
en daerbij zoo veel verdraegen
van de dweersdrijvende liên,
en door wind en regenvlaegen
nog dikwijls voor kleyn gewin.

Tenslotte stemt hij toch toe:

maer toch wilt den stoel beklemmen,
laet u hooren ende zien,
elk scheidt vreugd in kinderstemmen,
zowel oude als jonge liên.

Berlinda hield het zingend rondtrekken maar een vijftal jaren vol. De echte erfgenaam

van Sadones' dicht- en zangtalent was zijn jongste zoon Henri (o1796), helaas te vroeg gestorven. Aan hem wijden we een afzonderlijke biografie.

IV. SADONES' LIEDERENPRODUCTIE.

Constant Piron beweert dat J. Sadones dertig jaar lang reizend markt- of volkszanger is geweest. Sadones schrijft echter zelf in zijn testament in liedjesvorm (opgesteld in september 1816):

k' Heb acht en dertig jaeren tijd,
In Vlaanderen en Brabant te gader,
Mijn leege werkskens uitgebreid,
Maer nu komt mij de dood gauw naeder.

Sinds 1777, 22 jaar oud, schreef hij en zong hij. Hij dichtte, alweer volgens Piron, meer dan 3.000 liedjes, maar tot hertoe zijn er maar een paar honderd gekend. Die liedjes moeten in Sadones' glorie-tijd zeer goed bekend geweest zijn, want in 1895 schreef prof. J. Vercoullie nog: "ils se chantent encore en Flandre et en Brabant, et même en Hollande". Wij moeten ons beperken tot enkele titels van **gelegenheidsliederen** : soms biografisch

- Een herberg waer den baes was tijger (moordlied, 1774).
- Schroomt, schrikt, schudt ende beeft (moordlied 1784).
- Een nieuw-jaer gezang (pastorale 1787).
- Aerdige ontmoeting (lof van koffie en jenever, rond 1800 ?)
- Een liedeken gemaekt tot lof van het Manneken-Pis tot Geeraerdsberge (1805)
- Hoord hier hooveerdig vrouwgeslagt (1801).
- Eylaes ! Zat is de dronkenschap... (1805).
- Klaglied van een dogter in haar gevangnisse (1806).
- Lied in 7 coupletten op de brand die de Sinte Walburgakerk in Oudenaerde teisterde (24.02.1804).

(in "Théâtre villageois I, p. 133,135, E. Vanderstraeten).

- O gij schoonen glorierijcken Boom des Levens (1810).
- Testament van Sadones (1816).
- Gezang bij drank (niet zonder poetische verdienste).
- Een nieuw Historie-lied (over een vadermoord).
- Mey-minnelied.
- Gezang vaneen wrede moordenaressen, genaemt Madeleine Albert, oud 23 jaren, die haren vader, moeder en twee zusters heeft vermoord, in de gemeijnte van Biozat, op 13 january 1811 (uyt den journal du commerce)

- Hoe men alles doet voor 't geld.
- Liedeken van den hedendaegschen handel.

(Als men den handel wel doorziet...).

- Die hem minst moeyt, die is den besten.
- De wereld is een treur-toneel.

(Vondel: De wereld is een schouwtoneel).

- Den klappenden papegaey ofte Rozalia.
- Den derden klappenden papegaey.
- Liedeken van het alderschrikkelijkste zeemonster.

(Opgenomen in Gedenkschriften van den Oudheidkundigen Kring van Dendermonde. jg. 1959, p. 238-242).

Zoals men ziet zijn vele van deze liederen moeilijk te dateren. Die datering wordt natuurlijk een stuk eenvoudiger met Sadones' historische liederen (over algemeen bekende staatkundige feiten, maar geen sociale kritiek).

Onveranderlijk wordt de loftrumpet geblazen van het regime dat aan de macht is en

wordt het omvergeworpen beleid gehekelde; de overwinnaar wordt bejubeld, de overwonene uitgescholden. Vermits het staatsbestel tijdens Sadones' leven maar liefst tienmaal veranderde, heeft "**Weerhaen Sadones**" ruimschoots de gelegenheid gehad nieuwe liedjes te componeren tot heil van 't nieuw regiem.

Hier haal ik J. Kuypers aan:

"Uit alle eeuwen zijn liederen met politieke en sociale inslag tot ons gekomen: van het rauwe Kerelslied, de Geuzenliederen en het glorieuze Wilhelmus, tot, dichterbij ons, de talrijke liederen over de Brabantse Omwenteling, de Sansculotten, de Boerenkrijg, Napoleon... In troebele tijden van roering en kentering hadden onze volkszangers het niet altijd makkelijk. Ofwel gingen zij met de nieuwe meesters en de wisselende openbare mening mee, ofwel roeiden zij tegen de stroom op. Vaak moesten zij verbranden wat zij daags te voren aanbaden.

Toch mogen wij die simpele, goedmenende rolzangers zomaar niet veroordelen als vuige, onstandvastige "kazakdraaiers". Meermalen trad een strenge **censuur** op die inquisitoriaal optrad, liedjes verbood en de zanger broodroofde; daarenboven had Sadones reeds in het begin van zijn zangerscarrière ondervonden dat men niet ongestraft de publieke opinie kan uitdagen en dat niemand veilig was tegen het blind fanatisme van gepeupel. (Wij weten dat hij in 1790 in een café te Brakel van zijn stoel werd geslagen). Hij beseft maar al te wel dat het zeer moeilijk is voor iedereen wel te doen:

Besiet der liederzangers schaer,
Z' hebben zes mael op zeven jaer,
Met goeste... of tegen dank...
Schilderij en zang moeten veranderen.
En schoon 't die menschen deden voor hun brood,
Doorstonden zij nog menig harten stoot.
Was 't bij den enen wel,
Den anderen vloekte fel
Ja, wenschte hun in d' hel.

Kernachtig en recht voor de vuist zingt hij waarom hij van gedacht verandert:

Gelijk volgens de wind die waeyd
Den haene op den toren draeyd
Zoo hebbe ik, zanger, ook gedaen
Om gerust over 't land te gaen.

(Volkskunde III, 1892, p.25).

Aldus zijn de liederen van onze marktzangers een getrouwe spiegel van wat het volk voelde en dacht. Herhaaldelijk, nochtans, spreekt hij zich uit voor **afzijdigheid en neutraliteit**:

Manneken-Pis heeft veel verstand.
Hij moeit zich nog met oorlog, noch met land
Aen den Boekdrukker liet ik zijnen druk,
'k Laet Bakkers en Mulders maelen,
Fortune binders laet ik het geluk.
'k Laet elk zijn eigen schuld betaelen,
'k Laet kwae hoenders, kwae kiekens broên,
'k Laet de Boerinnen kalvers mesten,
'k Laet schelms schelms, 'k laat capoen capoen,
Die hem minst moeyt die is den besten.

Door Sadones Componist
Regten haeter van den Twist.

Hij noemt zich "componist" in de betekenis van tekstschrijver; hij laat iedereen gerust en legt daar in vele liedjes de nadruk op:

"Als gij ieder laet in ruste en vré
Gelijk ons Pieterken van deze sté,
Zult ge worden bemint,
en elk sal welgesint,
U houden voor sijn vrint".
("Loflied op Manneke-Pis").

Tenslotte:

"Ik dichtte menig lied,
Maer ik 'n tracht niemant t' hindren".

Laat ons nu eens zien hoe Sadones meedraait met de wind en het volk naar de mond praat, of beter "zingt".

Hij bewierookt Jozef II en zingt de lof van Maria-Theresia's oudste zoon (J. Broeckaert in Ned. Kon. VI. Acad. 1898), maar vijf jaar later hemelt hij Vonck en Van der Noot op, en de patriotten. In 1792 is hij blij als de Franse republikeinen ons land binnenvallen en een einde stellen aan het "Ancien Régime".

De "Verwonderweerdige victorie..." is één lofzang op de Franse Natie, waarmee hij duchtig sympathiseert:

Bemerkt hoe de regtveerdigheyd
op het eynde zegepraeld,
.....
...het Frans geslagt
Door gans de weireld gevreest en gehagt,
Om hun verstand,
.....
Den Hemelsch segen kragt ende verstand,
Maekt van 't Fransche volk het oud Romijns geslagt
Dat 't heelal onder tribuut bragt.
Door hun kragt.
Men moet seggen voor gewis
**'t Is dat hun sack regtveerdig is,
want sy strijden voor 't gemeen.**
Maer niet voor eenen mensch alleen,
Die een vloekweerdige depentie doet,
Men den armen mensch syn vleesch en bloed,
Maer 't Fransche volk
Strijd voor den Borger en voor de Landman.

Het is gedaan met de privileges van geestelijkheid en adel en elk heeft nu gelijke rechten:

Wij zijn nu al zoo groot als d' Heeren,
Alle distinctie is van kant,
Vivant die brave menschen van 't land
Die 't regt van den Mensch erkeeren.

Hij heeft gehoord van "les droits de l' homme" en de afschaffing van middeleeuwse belastingen als heerlijke renten, tienden, beste hoofd, karweien:

Ik schep een wonder groot behaegen,
Jae ik leve van herten blij,
Men mag geen Heerlijke Renten vraegen,

En al mijn land dat is **thiende-vrij**,
Nog ik en moet niet meer **kraeyweyen**,
't Geven van 't **beste Hoofd** is van kant,
Zoo leven is voor den Boer plaisant,
Jandore mijn wijf is zoo blijde.
Men kan nu ook zoo niet **procederen**,
Het is nu al een beter regt,
Men dede niet als Boeren renueren,
en voortijds het was drommels slegt.

("Den welgezinden Boer", gedicht na de slag bij Jemappes - 06.11.1792).

In "Ander Gesang", ontstaan na Fleurus 26.06.1794, de 2de Franse inval, bejubelen vrouwen en meisjes de vrijheid:

"M'hoord de Neerlands Meyskens zingen,
Met een lief en soet geluyd,
O wat aengenaeme dingen,
Nu is al ons lijden wijt
Want de vrijheid
Maekt ons verblijd
En sal ons doen minnen

.....

Den dwang wort gans afgesnoeyd

.....

Vivat de schoone Liberteyd.
Wij streden met ijver goed
Nevens 't moedig Fransche bloed

En als orgelpunt:

Vivat de Nation,
Die in 't Neerland,
door 't verstand,
Heeft de vrijheid vastgeplant (bis).
Par SADONES in den naam des Heeren,
Nu kan elk fransch gaan leeren
d.w.z. laat ons maar zo gauw mogelijk Fransen worden.

Maar in 1793, bij de Oostenrijkse restauratie, had Sadones met zijn vriend Jan Dierickx uit Aalst, een "**Gezang aangaende het verkeerde en verdoolde vrankrijk**" gedicht:

Peijnst eens wat gij al onbelaen
Sedert vijf jaren hebt gedaen.
Waarom gans Europa
U doet den oorlog aen.
Uw vorst en vorstinne
Hebt gij moordaedig omgebragt,
g' Hebt verwoet van zinnen
Het pristerlijk geslacht
vermoord, verdreven en verband,
Kloosters en kerken afgebrand,
Prinsen, graeven, Heeren,
Verjaegd wijt uw Land.

Een geweeeklaag over de Franse onbezonnenheid en verwarring. Anderzijds looft hij nu de Oostenrijkse keizer Franz II in "Een ander".

Want al de dieven nu te gaer zijn weg

Sansculotten, Predikanten, de Bankroetiers: al weg.

Laet ons roepen uijt de borst: viva

Franciscus onzen Roomschen Vorst: viva !

En de 6de strofe van **"Stichtbaar en Troostelijk Gezang"** hemelt Franz II nog meer op:

Lang leeft Franciscus vol gena

Nae saed van Maria-Theresia

Weth en Kerk beschermer

In 't Edel Belgica.

Na 18 brumaire wordt de lof van Napoleon in alle toonaarden gezongen, ook door Sadones, o.a. in **Zonderlijke bemerkenswaardige Daeden van Napoleon**".

Veel groter dan Alexander, "behoeder van den vrede zoet".

Maar enkele jaren later verguist hij alweer wat hij aanbeden had, in het lied **"Op den oorlog aen de Musschen en de Kraeijen"**, gedateerd 1814, (opgenomen in "Vlaamsche Wacht" - 04.10.1885, p. 43) schandvlekt hij genadeloos de Franse plunderaars.

In **"Het Kraem van Napoleon"**, eveneens uit 1814, toen de geabdikeerde keizer op het eiland Elba zat, scheldt hij hem uit voor leugenaar en jacobijn, en gevallen Ikaros. Sadones besluit:

Bonapartisten g' hebt gedaen,

Uw winkel zal in rook vergaan

't wordt tijd (3 maal)

't Gaet nu den laetsten term zijn,

't wordt tijd,

Vlugt met uw Keyzer Jacobijn,

't wordt tijd,

Verplet hem 't zij te land of sté

Opdat wij leven in den vré

't wordt tijd (3 maal).

En hij voegt er nog aan toe:

Om den zegeprael waren veel lieden blij

Maar boven al ons braef Geersbergsche Burgerij.

Voelt de zeer democratische volkszanger zich nu reeds gezette burger ?

Na de slag bij Waterloo durft Sadones nog verder gaan in : **"Gezang wegens de zelve stoffe"** of **"De Belgen te Waterloo"**.

Dien vreedden aeds-tiran

die ons vaderland kwam plaegen

Eenen tweeden Attila,

leyd nu in den grond verslaegen.

Roep: viva ons Belgica.

De "Antichrist" is verjaagd, nu is het "Oranje boven in ons moedig Belgica".

Op dit schimp- en jubellied laat de oude en zieke Sadones een persoonlijke mededeling volgen:

Door mij Sadones, die met vele zwaer gepeijnen,
tien maenden ziekelijk ben, en onbekwaem tot reizen.

Maer mijnen jongsten zoon bezorgt mij onderstand,

Mijn oudsten is in dienst voor Vorst en vaderland.

De laatste liedjes door Sadones geschreven dateren uit de tweede helft van 1815, na de vereniging van België met Nederland.

In **"De verheugde Minnaeres"** klinkt het refrein: "Zingt met mij Oranje-boven".

In **"Den moedigen Belg"** zingen we "Oranje boven en gaan we strijden voor 't vaderland".

"Liedeken, op de dood van Bonaparte" is een naïef afscheid van Napoleon.

Sadones heeft, ziek zijnde, veel van zijn toch al niet grote dichterlijke zeggingskracht ingeboet. Zijn "Lof - Schitterende Gezang op zijne K.H. Willem van Oranje-Nassau, koning der Belgen, etc.", is een opeenstapeling van flauwe kul gespeend van iedere schijn van ritme.

Sadones bewust van zijn dichterschap, waagde zich ook aan "echte poëzie.

Een eigenaardigheid bij Sadones zijn de **chronogrammen** en de zeldzame **Cryptogrammen**.

In "Nieuwjaer-gezag" -1787- staat deze mooie nieuwjaerswens met acrostichon:

Jk wens aen iedereen geluk, voorspoed en zegen,
Ook dat den eenen mensch den anderen is genegen.
Sonder een valsch gemoet ofte geveynsten zin,
En sonder nijdigheyd, doodsteke van Liefde en Min,
Pracht ware Broeders, pracht in suyver liefdewerken
Hier sal uw herte dan door vré en rust versterken,

Schouwd die de twisten zoekt, vlugt de onenigheyd
Aenkleeft U altijd vast aen de Menslievendheyd,
Dan zal het bloed van 't Lam ons tot de vreughden brengen,
Om naer dies levens oop bij alle Hemelingen,
Nevens de regte hand van Godt drijeenigheyd,
Een plaets 't hebben vol vreugd voor alle Eeuwigheyd,
Sulke liedjes vol van vreugd tot leering van de jeugd.

Vervolgt.

CORRIGENDA

In aflevering 5 van de rubriek "Zowat 150 jaar geleden las men..." gepubliceerd in ons nr. 155 (september / oktober 1997), p. 21 (voetnoot):

1. Ons medelid L. Rens maakte ons attent op volgende nuance: Benoit Jouret was inderdaad medestichter van de Liberale Associatie / Aalst, maar René Spiraels en Louis Byl waren medestichters van de Liberale Associatie / Geraardsbergen.

2. De afzonderlijke bijdrage waarvan sprake in de laatste zin slaat uiteraard op de "Volksverdediger" en niet op "volksvertegenwoordiger".- (MVT)